

Ebben a fiktív világban a női identitáskezesés és -megtalálás (gyakran az írás tevékenysége által) mellett a női lélek rejtelmeibe nyerhetünk betekintést. A női hang (dallam) mibenlétének megtalálásához a narratív technikák és a gyakori paradigma-váltások lépnek fel szövegszervező erőként.

Tegyey Gabriella (2011): *Hangok, összhangzatok. Hat 20. századi francia írónő*. Gondolat Kiadó, Budapest. 119 o.

Szítás Andrea

Selye János Egyetem, Komárom, Magyar Nyelv és Irodalom Doktori Iskola

Hogyan irányítsuk gyermekünk nyelvi fejlődését a két- és többnyelvű környezetben?

Igen időszerű Csiszár Rita Két- és többnyelvű gyermeknevelés a mindennapokban című könyve, mivel az elmúlt évtizedben jelentősen megnövekedett azoknak a száma, akik Magyarországról elvándorolva külföldön kerestek munkát és ott le is telepedtek. Ez a tendencia elsősorban a gyerekvállalásban és gyereknevelésben érintett 18–40 év közötti korosztályra jellemző. Az érdekeltek számára a kötet iránytűként is szolgál a többnyelvűséget preferáló globalizált világban. A témaválasztás időszerűségét támasztja alá továbbá az a tény is, hogy a családon belüli két- és többnyelvűség kérdése jelenleg a föld népességének mintegy felét érinti. Az okok között szerepel – a kivándorlás és a külföldi munkavállalás mellett – a két szülő eltérő anyanyelve, a migráció, a kisebbségi népcsoportok, illetve a siket szülők gyerekvállalása.

A szerző már doktori értekezésében is a nyelvcsere és a nyelvmegőrzés dinamikájának feltárásával foglalkozott, és maga is gyermekét többnyelvű környezetben nevelő édesanya. A jelen kötet alapcélkitűzése, hogy hasznos ismeretekkel és tanácsokkal segítse a különböző életkorú, két- és többnyelvű gyermekeket nevelő családokat. Csiszár Rita elsősorban a gyermeküket külföldön nevelő magyar családokhoz és a nyelvi-leg vegyes házasságban élő családokhoz szól, de nem feledkezik meg azokról a családokról sem, akik gyermeküket egy tanult idegen nyelven is szeretnék nevelni. A kötet közérthető, tudományos nép-

szerűsítő nyelvezete kiválóan alkalmas e cél megvalósítására.

Az öt fejezetre tagolt könyv 112 kérdést és az ezekre adott feleleteket tartalmazza, valamint az egyes témakörökhöz kapcsolódó interjúrészleteket és 21 esettanulmányt. A példák és az idézetek alapjául a szerző által 2013-ban közzétett internetes kérdőívre kapott válaszok szolgálnak. A kétnyelvű gyereknevelés tapasztalatait, problémáit kutató kérdőívre összesen 27 országból 420 személy válaszolt, ami lehetővé tette a tapasztalatok nyelvfüggetlen jellemzőinek összegzését.

Az első fejezet a téma szempontjából releváns általános kérdéseket tárgyalja,

alapfogalmakat (pl. két- és többnyelvűség) határozza meg, tisztázza a nyelvelsajátítás és a nyelvtanulás közötti különbséget – mindezt a releváns szakirodalmi közegbe ágyazva és a nemzetközi kutatási körkép bemutatása mellett teszi. A többnyelvűségből származó hátrányok és előnyök kapcsán a szerző hangsúlyozza, hogy a gyermekek számára alapvető hátrány, ha egyik nyelvet sem beszélnek az életkoruknak megfelelő szinten, bár ez leginkább csak egyes bevándorló csoportok másodgenerációs problémája. Ugyanakkor a kétnyelvűség előnyei között említi a nem nyelvi területekre is áttevődő előnyöket, például a gondolkodásbeli rugalmasságot és a jobb elvonatkoztatási képességet. A szerző szerint a két- vagy többnyelvűség fenntartása hosszú távon igen munkáigényes, mivel az ébren töltött idő legalább 30 százalékában hallania kell a gyermeknek a környezet által nem beszélt nyelvet.

A második fejezet középpontjában a nyelvi fejlődés áll.

Az olvasó itt megtalálja a nyelvelsajátítás szakaszolását és jellemzőit az egy- és a többnyelvű környezetben, úgymint a nyelvek egyidejű és egymást követő elsajátításának különbségeit, illetve a kódváltással kapcsolatos megfigyeléseket. Megtudhatjuk, hogy a friss kutatási adatok tanúsága szerint már a 2–4 napos babák is felismerik az anyanyelvüket, akik 2–6 hónapos korukban képesek már megkülönböztetni saját nyelveiket a számukra idegen nyelv-

vektől, bár továbbra sem tudnak különbséget tenni két, számukra idegen nyelv között. Ugyanakkor a kutatások eredményei alapján 2–3 éves koruk körül a gyermekek már képesek megkülönböztetni a maguk által beszélt nyelveket, és ezt adott beszélő(k)höz kötni. Azonban a kódváltással kapcsolatos kutatások például azt

is kimutatták, hogy a többnyelvűek – a kétnyelvűekhez hasonlóan – egy-egy megnyilatkozáson belül szintén csak két nyelvet kevernek.

Mivel a presztízviszonyok következtében a közönség által támogatott nyelv mindenképpen domináns lesz az otthon használt nyelvvel szemben, a szerző óva int a többségi nyelv túl korai bevezetésétől, mivel a családon belüli többségi nyelvhasználat negatívan befolyásolhatja a kisebbségi nyelvhasználatát, sőt annak elsovadásához is vezethet. Csizsár szerint 3–4 éves korig tanácsos az otthon használt nyelvet jól megalapozni, és a gyermeknek elég a közösség nyelvét csak a közin-

tézménybe kerüléssel együtt megtanulni. Rámutat arra a tényre is, hogy még mindig nincsenek megbízható kísérleti adatok arra vonatkozóan, hogy a többnyelvű gyermekek szókincse az egyes nyelveken mikor éri el egynyelvű társaik anyanyelvi szókincsének szintjét.

A harmadik fejezet témája a családon belüli nyelvhasználat. Talán egyesek számára megdöbbentő az a nemzetközi kutatásokkal alátámasztott adat, miszerint a

A kétnyelvű gyermek tannyelve az esetek zömében a közintézménybe kerüléssel megtanult második, tehát gyengébb nyelve, ezért általában nehezen tart lépést egynyelvű társaival, és valódi képességei évekig nem tükröződnek iskolai teljesítményében. A szülőknek gyermekük tanulmányi teljesítménye szempontjából fontos azt is figyelembe venniük, hogy a gyermek 7 éves korig minden gond nélkül képes az oktatási nyelv megváltoztatására, míg 7 és 11–12 éves kor között ezt csak jelentős segítséggel tudja végrehajtani, ugyanakkor 12–13 éves kortól már komoly nehézséget jelent a gyerekek számára az átállás egy teljesen új tannyelvre.

férfiak nagyobb befolyással bírnak a családban beszélt nyelv kiválasztására, mint a nők. A szerző több helyen is felhívja arra a figyelmet, hogy az eltérő nyelvű szülők esetében mindenképpen közös megegyezés szükséges a kisebbségi nyelvet beszélő szülő nyelvének elsajátításához és szinten tartásához. A tanult idegen nyelven való nevelést sem tartja elképzelhetetlennek, de itt különösen fontosnak tartja egy adott időszak vagy az egy adott hely stratégiájának követését, ennek következetes betartását, illetve egy későbbi időpontban a gyermek célnyelvi országba küldését. Csiszár ugyanakkor megállapítja, hogy a kétnyelvűséget könnyebb kialakítani, mint megtartani, illetve, hogy a nyelvátadás mellett a saját kultúra átadása további tevőleges elkötelezettséget kíván a szülőktől.

A negyedik fejezet az oktatási kérdésekre fókuszál. Bár ideális lenne a kétnyelvű gyermek nyelvi és kognitív fejlődése szempontjából, ha mindkét nyelve megközelítő fontossággal bírna az oktatás során, de a realitás sajnos sokkal nehezebb helyzetet teremt. A kétnyelvű gyermek tannyelve az esetek zömében a közintézménybe kerüléssel megtanult második, tehát gyengébb nyelve, ezért általában nehezen tart lépést egynyelvű társaival, és valódi képességei éveikig nem tükröződnek iskolai teljesítményében. A szülőknek gyermekük tanulmányi teljesítménye szempontjából fontos azt is figyelembe venniük, hogy a gyermek 7 éves korig minden gond nélkül képes az oktatási nyelv megváltoztatására, míg 7 és 11–12 éves kor között ezt csak jelentős segítséggel tudja végrehajtani, ugyanakkor 12–13 éves kortól már komoly nehézséget

jelent a gyerekek számára az átállás egy teljesen új tannyelvre.

Az ötödik fejezetben a szerző a két-nyelvű gyereknevelés problémáit tekinti át. Leszögezi, hogy logopédiai terápia szükségessége esetén a kezelést mindkét nyelv esetében el kell végezni. A nem családban használt nyelvnél mindenképpen szükséges a helyes nyelvi mintázat elsajátítása érdekében anyanyelvi beszélők közreműködését igénybe venni. A nemzetközi szakirodalom alapján, a közhiedelemmel ellentétben, a beszédhibás gyermekeknél általában nem tanácsos az egyik nyelv használatának szüneteltetése, mivel a természetes kétnyelvű helyzetben a gyermek számára mindkét nyelv használatának jelentős szerepe van. Fontos ugyanakkor tudniuk a kétnyelvű gyermekek szüleinek azt is, hogy a kétnyelvűség nem okoz diszlexiát, illetve nem erősíti azt.

A szerző mindezen megállapításait a nemzetközi szakirodalom legfrissebb kutatási eredményeire hivatkozva támasztja alá, illetve tanácsait gazdagon illusztrálja az interjúkra és a kérdőíves felmérésre adott szülői válaszokkal és a kétnyelvűen nevelt gyermekek tapasztalataival.

Csiszár Rita (2014): *Két- és többnyelvű gyermeknevelés a mindennapokban – Tanácsok, információk, történetek*. Könyvműhely Kiadó, Budapest. 394 o.

Seidl-Pécs Olivía

BME GTK Idegen Nyelvi Központ